

Eläinperäisten sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonta

1 Sivutuotteiden sisämarkkinakauppa

Tämä ohje on suunnattu sisämarkkinakaupan sivutuote-erien valvontaan läänineläinlääkäreille ja kunnaneläinlääkäreille. Sivutuotteilla tarkoitetaan eläimistä saatavia tuotteita, joita ei käytetä ihmisravinnoksi. Sivutuotteet jaetaan kolmeen luokkaan niiden ihmisten ja eläinten terveydelle aiheuttaman riskin vakavuuden mukaan. Luokan 3 sivutuotteet ovat riskiluokaltaan pienimpiä ja niitä saa käyttää esimerkiksi lemmikkieläinten ja tuotantoeläinten rehuntuotannossa tietyin edellytyksin. Luokan 2 sivutuotteita saa käyttää muun muassa turkiseläinten rehuntuotannossa ja luonnonvaraisten eläinten ruokinnassa. Luokan 1 sivutuotteet ovat riskiluokaltaan suurimpia ja niitä saa hyödyntää esimerkiksi energiantuotannossa.

Sivutuotteista käydään EU:n jäsenmaiden välillä sisämarkkinakauppaa. Suomeen saapuvien sivutuote-erien valvonnan tarkoituksena on eläintautien leviämisen estäminen ja esimerkiksi rehuiksi käytettävien sivutuotteiden laadun turvaaminen. Sivutuoteasetuksessa¹, sivutuoteasetuksen täytäntöönpanoasetuksessa² sekä kansallisessa sivutuotelaissa³ ja MMM:n asetuksessa eläimistä saatavista sivutuotteista⁴ on säädetty sivutuotteiden sisämarkkinakaupasta, käsittelymenetelmistä ja valvonnasta. Säädosluettelo löytyy tämän ohjeistuksen lopusta kappaleesta 4.

1.1 Viranomaisten vastuut

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira vastaa Traces-järjestelmän käytön valvonnasta ja ohjauksesta sekä luokkaan 1 ja luokkaan 2 kuuluvien sivutuotteiden sisämarkkinakaupan tuontilupien (ns. artiklan 48 mukainen lupa) myöntämisestä. Evira laatii vuosittain valtakunnallisen sivutuotevalvontasuunnitelman, jonka avulla varmistetaan kattava ja yhtenäinen sivutuotevalvonta. Osaksi sivutuotevalvontasuunnitelmaa kuuluu sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonta. Valvontasuunnitelma lähetetään vuosittain läänineläinlääkäreille.

Aluehallintovirastoilla (AVI) on päävastuu sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonnasta Traces-järjestelmän avulla. He ohjaavat ja koordinoivat kuntien tekemää valvontaa sekä neuvovat kunnaneläinlääkäreitä Traces-järjestelmän käytössä. AVI välittää tiedot sivutuotevalvontasuunnitelman tarkastusmääristä alueensa kuntiin. AVI seuraa myös alueellaan tapahtuvien kuittausten ja tarkastusten määrää, jotta tarkastuksia tehdään riittävästi ja suoritettavat tarkastukset merkitään järjestelmään. Vuoden päätteeksi AVI kokoaa valvontatiedot kunnista ja analysoinnin jälkeen raportoi tiedot Eviraan.

Kunnaneläinlääkärit valvovat sivutuote-eriä Eviran suunnitelman mukaisesti. Ohjeet valvonnan toteuttamiseen löytyvät tämän ohjeen kappaleesta 2.

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Eläinperäisten sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonta**1.2 Toimijoiden vastuut**

EU:n vapaasta sisämarkkinakaupasta huolimatta jäsenmailla on mahdollisuus hallita luokan 1 ja luokan 2 sivutuotteiden sisämarkkinakauppaan liittyviä eläintautiriskejä. Luokan 1 ja luokan 2 sivutuotteiden sisämarkkinakauppaan vaaditaan sivutuoteasetuksen mukainen lupamenettely (ns. artiklan 48 mukainen lupa). Ennen kyseisten sivutuotteiden lähettämistä toiseen jäsenmaahan tulee lähettävän laitoksen kysyä lupaa sivutuotteiden siirtämiseen vastaanottajamaan viranomaisilta eli Suomeen tuotaessa Elintarviketurvallisuusvirasto Eviralta. Evira määrittää luvassa sen, onko tuonti sallittua ja millä ehdoin (esim. vaaditut käsittelymenetelmät).

Kaikkien Suomeen saapuvien sivutuote-erien kuljetusten mukana tulee olla lähtömaan toimijan kirjoittama kaupallinen asiakirja. Pohja kaupalliselle asiakirjalle löytyy sivutuoteasetuksen täytäntöönpanoasetuksesta (liite XVI, III luku, 10 jakso).

Lisäksi luokan 1 ja luokan 2 sivutuotteiden sekä luokkaan 3 kuuluvan käsitellyn eläinvalkuaisen (PAP) sisämarkkinatuonnit tulee viedä Traces-järjestelmään lähettävän laitoksen toimesta. Lähtömaan toimija laatii kaupallisen asiakirjan Traces-järjestelmään, mutta sivutuotteet vastaanottavalla toimijalla on velvollisuus tarkistaa kaikki vastaanottamansa erät ja kaupallisen asiakirjan tietojen oikeellisuus. Sivutuotteen vastaanottavan toimijan tulee ilmoittaa jokaisesta vastaanotetusta erästä saapumisilmoituksella Traces-järjestelmässä tai ilmoittaa vastaanottamisesta muuten sovitulla tavalla alueensa kunnaneläinlääkärille. **Jos toimija havaitsee tarkistuksessa puutteita, niistä tulee viipymättä ilmoittaa kunnan- tai läänineläinlääkärille** (esim. omavalvonnassa todettu positiivinen salmonellanäyte tai virheitä kaupallisessa asiakirjassa). Toimija voi lisäksi oma-aloitteisesti pyytää kunnaneläinlääkärinä tarkastamaan saapuvat erät.

Myös muiden luokkaan 3 kuuluvien sivutuotteiden tuonnit on suositeltavaa viedä Traces-järjestelmään. Kunnaneläinlääkärillä ei ole lainsäädännössä merkittyä velvollisuutta tarkastaa tai kuitata eriä, paitsi pistokoeluoontoisesti, jotta kyseisten sivutuotteiden katsotaan olevan samalla tavalla valvonnan piirissä kuten kotimaistenkin sivutuotemarkkinoiden.

Taulukko 1. Taulukossa on eri sivutuoteluokkien sisämarkkinakaupassa vaadittavat tuontiehtot.

SIVUTUOTELUOKKA	1 & 2	3 - PAP	3 - MUUT
Kaupallinen asiakirja	√	√	√
Traces-järjestelmä	√	√	Suosittelavaa
Käsittelymenetelmä	Evira määrittää	Lainsäädännön mukainen	Lainsäädännön mukainen
Sisämarkkinakauppa EU:ssa	Eviran luvalla	Saa tuoda vapaasti	Saa tuoda vapaasti

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Eläinperäisten sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonta

1.3 Erityissäännöt

Sivutuotteiden sisämarkkinakaupassa on myös erityissääntöjä. Erityissäännöt koskevat tutkimusnäytteiden, diagnostisten näytteiden, kaupallisten näytteiden ja näyttelyesineiden tuontia (sivutuoteasetuksen täytäntöönpanoasetus: artikla 11 & 12). **Erityissäännöissä annetaan lupa tuoda luokan 1 ja luokan 2 sivutuotteita sekä PAPIa ilman sivutuoteasetuksen ns. artiklan 48 mukaista lupaa ja ilmoitusta Traces-järjestelmässä.** Kyseisiä sivutuotteita kuljetettaessa tulee sivutuote-erien kuljetusten mukana kuitenkin olla aina **kaupallinen asiakirja**, jossa on mainittava:

- aineksen kuvaus ja alkuperäinen eläinlaji;
- aineksen luokka;
- aineksen määrä;
- aineksen alkuperä- ja lähetyspaikka;
- lähettäjän nimi ja osoite;
- vastaanottajan ja/tai käyttäjän nimi ja osoite.

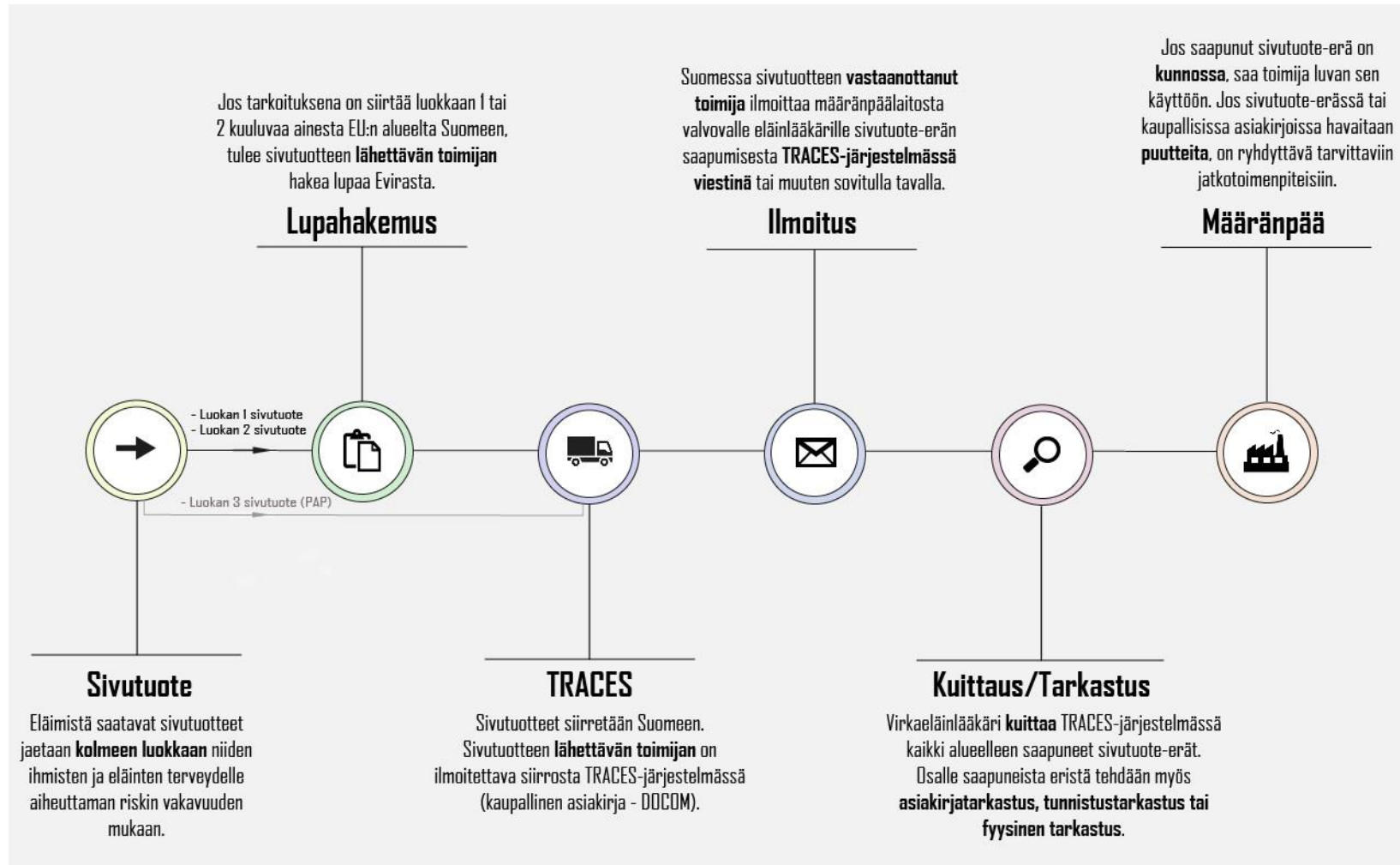
Lisäksi kunnaneläinlääkärin tulee varmistaa, että toimijat noudattavat sivutuoteasetuksen täytäntöönpanoasetuksessa esitettyjä vaatimuksia (liite VI, luku I), joihin lukeutuvat esimerkiksi seuraavat:

- käyttäjän on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ihmisiin tai eläimiin tarttuvien tautien leviämisen estämiseksi erityisesti hyvää laboratoriokäytäntöä noudattaen;
- näytteiden myöhempi käyttö muihin tarkoituksiin on kielletty;
- jollei tutkimusnäytteitä, diagnostisia näytteitä ja näytteistä johdettuja tuotteita säilytetä vertailutarkoituksia varten, ne on hävitettävä tai käytettävä määrätyin menetelmin;
- jollei kaupallisia näytteitä ja näyttelyesineitä säilytetä vertailutarkoituksia varten, ne on lähetettävä takaisin alkuperäjäsenvaltioon, lähetettävä toiseen jäsenvaltioon tai kolmanteen maahan (lupien ollessa kunnossa), hävitettävä tai käytettävä määrätyin menetelmin;
- näytteitä käsittelevien käyttäjien on pidettävä tällaisten näytteiden lähetyksistä rekisteriä.

Tutkimusnäytteiden, diagnostisten näytteiden, kaupallisten näytteiden ja näyttelyesineiden erityissäännöistä huolimatta toimialueen kunnaneläinlääkäriltä on haettava lupa, jos luokkaan 1 kuuluvia sivutuotteita ja niistä johdettuja tuotteita tuodaan käyttöön sisämarkkinakaupan alueelta (sivutuotelaki: artikla 12).

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Eläinperäisten sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonta

Kuva 1. Luokan 1 ja luokan 2 sivutuotteiden sekä luokkaan 3 kuuluvan käsitellyn eläinvalkuaisen (PAP) sisämarkkinakauppa.

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Eläinperäisten sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonta

2 TRACES-järjestelmä ja virkaeläinlääkärin tehtävät

Sivutuotteiden sisämarkkinakauppaa valvotaan pääasiassa Traces-järjestelmän avulla. Traces on lyhenne sanoista TRAdE Control and Expert System. Järjestelmä on kehitetty eläinten ja eläinperäisten tuotteiden valvontaan viennissä ja tuonnissa. Traces-järjestelmän tavoitteena on edistää kauppaa, parantaa elintarvikeketjun turvallisuutta ja taata eläinten terveys.

Lähetävä laitos/toimija kirjaa siirrettävät sivutuote-erät Traces-järjestelmässä Commercial Document -osioon. Kaupallisen asiakirjan todistusviite on muotoa **DOCOM.FI.2018.000001**. Toimijat voivat täyttää itse Traces-järjestelmässä tarvitsemansa kaupallisen asiakirjan I ja II osan. Valvontaosan (III) täyttää aina virkaeläinlääkäri (kuva 2, kohta 1).

Jos sivutuote-erä on merkitty Traces-järjestelmässä Intra Trade Animal Health Certificates -osioon, on todistusviite muotoa **INTRA.FI.2018.000002**. Valvontaosion voi täyttää sivutuotteiden osalta kyseisessä osiossa, mutta **kunnaneläinlääkärin tulee huomauttaa todistuksen tehnyttä toimijaa täyttämään jatkossa Commercial Document -osio**. Poikkeuksena muista sivutuotteista, käsittelemättömästä lannasta tulee tehdä INTRA-terveystodistus, jonka todistusosan kirjoittaa virkaeläinlääkäri.

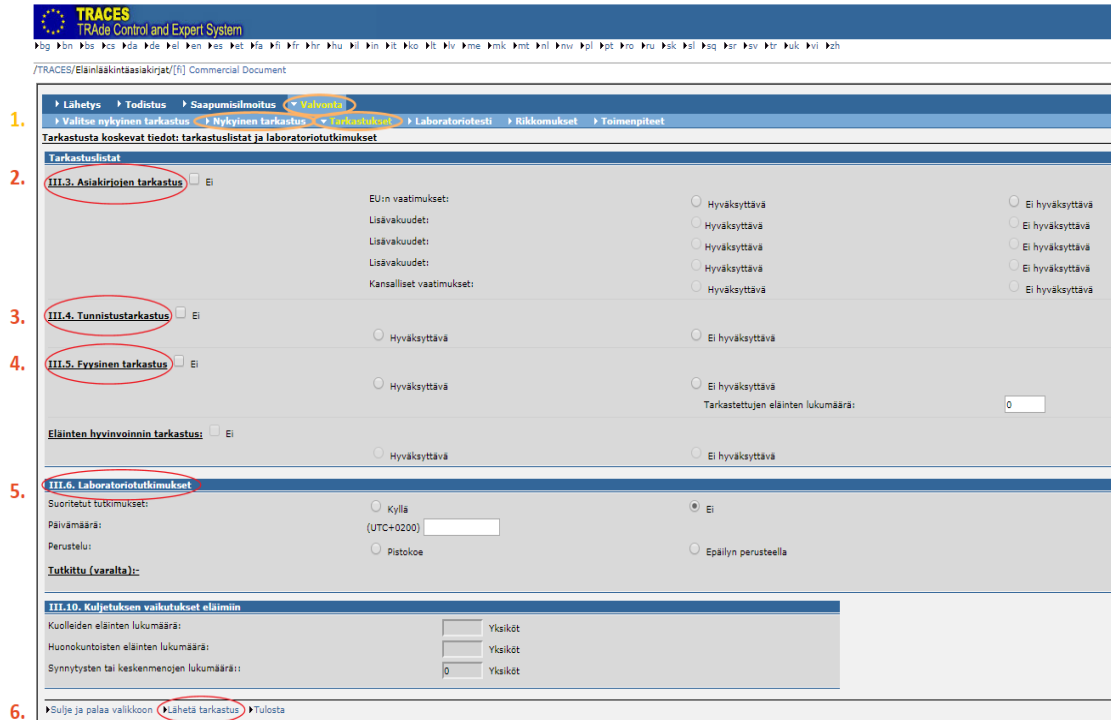
2.1 Sivutuote-erien kuittaaminen

Kunnaneläinlääkärin tulee kuitata tai tarkastaa valvontaosiossa luokan 1 ja luokan 2 sivutuotteiden sekä luokkaan 3 kuuluvan käsitellyn eläinvalkuaisen (PAP:n) erät. Erien kuittaaminen tulee tehdä mahdollisimman pian sen jälkeen, kun toimija on saapumisilmoituksella varmistanut sivutuote-erän saapuneeksi. Kunnaneläinlääkäri sopii sisämarkkinatuonteja harjoittavien toimijoiden kanssa siitä, miten toimijat ilmoittavat erien saapumisesta. Toimija voi ilmoittaa erän saapumisesta Traces-järjestelmässä tai muuten sovitulla tavalla (esim. sähköpostitse). Jos Traces-järjestelmässä näkyy saapuneita eriä, joista ei ole tullut toimijan ilmoitusta, on syytä ottaa yhteyttä toimijaan ja tiedustella erien todellista tilannetta. Samalla voi muistuttaa toimijaa ilmoitusten tekemisestä kunnaneläinlääkärille. Sivutuote-erien kuittaamisessa tulee kuitenkin varoa, ettei kuittaa Suomeen saapumattomia eriä (esim. itse lähetys on peruttu, mutta kaupallista asiakirjaa ei ole mitätöity TRACES-järjestelmässä).

Kuittauksen tarkoituksena on ilmoittaa, että viranomaiset ovat tietoisia saapuneesta erästä. Kuittaaminen tapahtuu täyttämällä Traces-järjestelmän valvontaosion "Nykyinen tarkastus" ja "Tarkastus" -välilehdet (kuva 2: kohta 1.). Jos erälle ei tehdä tarkastuksia, **erä saadaan kuitattua raxsimalla valvontaosion "Ei"-kohdat (kuva 2: kohdat 2., 3. & 4.).** Tämän jälkeen kuittaus on tehty ja tarkastuksen voi lähettää eteenpäin (kuva 2: kohta 6.).

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Eläinperäisten sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonta

The screenshot shows the TRACES 'Valvonta' (Control) section. It includes a navigation menu at the top, a breadcrumb trail, and several control points. Red circles and numbers 1-6 highlight specific elements: 1. Navigation menu, 2. 'III.3. Asiakirjojen tarkastus' (Document review), 3. 'III.4. Tunnistustarkastus' (Identification check), 4. 'III.5. Fyysinen tarkastus' (Physical check), 5. 'III.6. Laboratoriotutkimukset' (Laboratory tests), and 6. 'Lähetä tarkastus' (Send for control) button.

Kuva 2. Traces-järjestelmän valvontaosion (III) Tarkastukset-välilehti.

2.2 Sivutuote-erien tarkastukset

Vuosittaisessa sivutuotevalvontasuunnitelmassa on ilmoitettu tarkastettavien erien määrät. **Kunnaneläinlääkäri** päättää itse, mille erille tarkastukset suoritetaan. **AVI** valvoo, että asiakirjatarkastuksia, tunnistustarkastuksia ja fyysisiä tarkastuksia tehdään riittävästi.

Asiakirjatarkastuksessa (kuva 2: kohta 2.) toimijalta pyydetään esimerkiksi sähköpostiin skannattuna tuontiin liittyviä asiakirjoja, kuten rahtikirjat, vaakatosite ja "Bill of lading" eli laivausasiakirja, jos erä on tullut laivalla. Myös valokuva suursäkin tai pakatun tuotteen etiketistä voidaan pyytää ja tarkistaa asiakirjatarkastuksella. Tarkastuksen yhteydessä voidaan myös tarkastaa sivutuoteasetuksen ns. artiklan 48 mukaiset luvat. Kunnaneläinlääkäri voi sopia muista tavoista kuin sähköpostista, joilla toimija toimittaa asiakirjakopiot kunnaneläinlääkärille tarkistettavaksi.

Tunnistustarkastuksessa (kuva 2: kohta 3.) kunnaneläinlääkäri tarkastaa paikan päällä erässä olevien merkintöjen vastaavuuden kaupallisessa asiakirjassa ilmoitettuihin tietoihin. Tarkastusta ei kuitenkaan tarvitse välttämättä tehdä kuorman saapumishetkellä. Tarkastuksella varmistetaan huolellisesti se, että erä, tunnistusmerkinnät ja asiakirjat vastaavat toisiaan ja täyttävät lainsäädännön vaatimukset.

Fyysisessä tarkastuksessa (kuva 2: kohta 4. & 5.) kunnaneläinlääkäri tarkastaa paikan päällä erän. Fyysisessä tarkastuksessa noudatetaan samoja ohjeita ja tarkastetaan samat asiakirjat kuin tunnistustarkastuksessa. Lisäksi erälle tehdään näytteenotto (esim. salmonella-analyysi). Sisämarkkinakaupan osalta tehdyn näytteenoton maksullisuus määräytyy sivutuotelain mukaisesti ja edelleen kunnaneläinlääkäriin maksullisen suorituksen⁵ mukaan.

Valvontaa tehdään pistotarkastuksina tai kohdistetaan sellaisiin eriin, joiden kohdalla on havaittu puutteita tai joissa toimija ei ole noudattanut lainsäädännön vaatimuksia. Toimijan lisäksi myös AVI tai Evira voi pyytää kunnaneläinlääkärinä suorittamaan tarkastuksen saapuneelle sivutuote-erälle.

Saapunutta erää ei saa tarkastuksessa hyväksyä eikä lähetettävälle erälle myöntää terveystodistusta (käsittelemätön lanta), jollei kunnaneläinlääkäri ole täysin varma ehtojen täyttymisestä. Uusien toimijoiden osalta tulisi fyysisesti tarkastaa aina ensimmäinen saapunut erä ja arvioida seuraavien tarkastusten tarve ensimmäisen tarkastuksen perusteella.

2.3 Puutteelliset sivutuote-erät

Jos saapunut sivutuote-erä ei täytä vaatimuksia, kirjataan tieto havaituista puutteista Traces-järjestelmään. Jos erä päädytään palauttamaan takaisin lähettäjälle, kunnaneläinlääkäriin tulee täyttää uusi valvontaosio Traces-järjestelmään. Muut mahdollisesti suoritettavat toimenpiteet kirjataan valvontaosion ”**Rikkomukset**” ja ”**Toimenpiteet**”-osioihin.

Esimerkiksi sivutuote-erästä otetusta näytteestä saadaan positiivinen tulos salmonellan osalta. Valvontaosion fyysinen tarkastus -kohtaan (kuva 2: kohta 4.) raxsitaan ”ei hyväksyttävä” ja laboratoriotutkimukset-kohtaan (kuva 2: kohta 5.) tieto siitä, ettei erä täytä mikrobiologisia vaatimuksia. Kaupallisen asiakirjan tyyppi muuttuu tällöin tilaan ”peruttu”. Toimijoita ohjeistetaan tulostamaan uusi kaupallinen asiakirja palautettavan erän mukaan. Uuteen kaupalliseen asiakirjaan on myös syytä lisätä tieto siitä, ettei erä täytä mikrobiologisia vaatimuksia. Myös muut erän hylkäämissyyt tulee merkitä TRACES-järjestelmään, ja tulostaa uusi kaupallinen asiakirja erän mukaan.

Kunnaneläinlääkäriin on aina myös ryhdyttävä toimenpiteisiin, jos hän epäilee alueellaan olevan laittomasti tuotuja sivutuote-eriä.

2.4 Kuittausten ja tarkastusten seuraaminen

AVI:n tulee varmistaa, että sivutuotelaitosta valvova kunnaneläinlääkäri on tietoinen laitoksen sisämarkkinakaupasta ja kunnaneläinlääkäriin roolista TRACES-järjestelmän kuittauksiin ja tarkastuksiin liittyen.

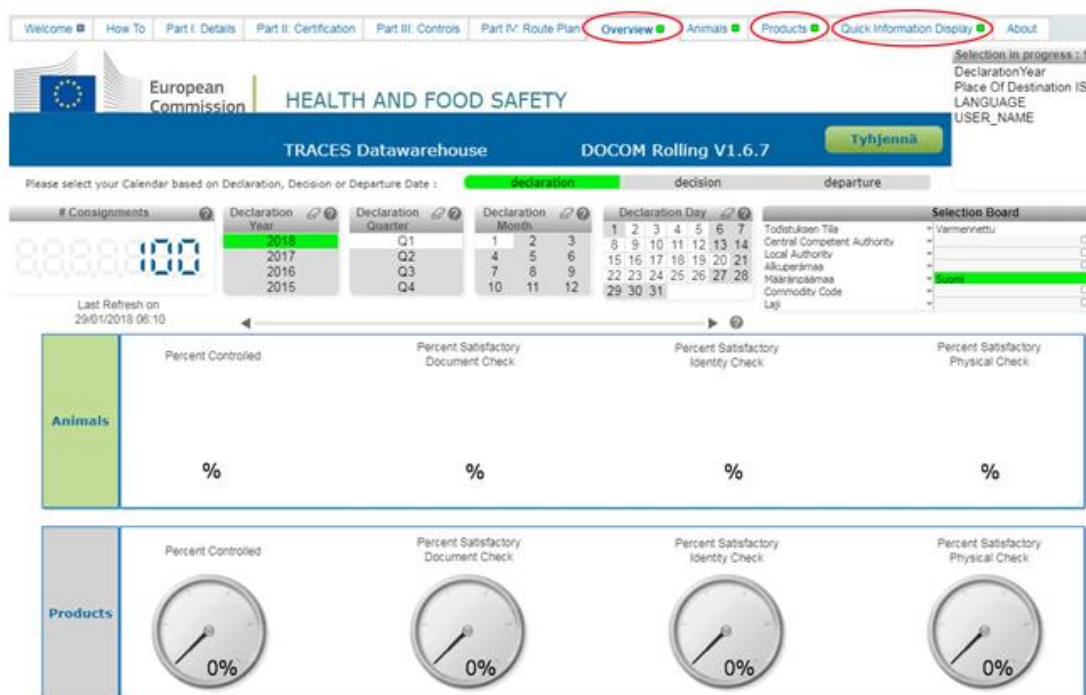
Valvontojen toteutuminen voidaan tarkastaa Traces-järjestelmän avulla säännöllisesti. AVI seuraa Traces-järjestelmän avulla saapuvia eriä ja tarkistaa, että erät on aina joko kuitattu tai tarkastettu. Valvontojen seuraaminen onnistuu helpoiten Traces-järjestelmän ”**QlikView**”-osiossa. QlikViewistä pääsee katsomaan ”Commercial Document” -tietoja valitsemalla vaihtoehdon **DOCOM_Rolling.qvw**.

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Eläinperäisten sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonta

Overview-välilehdeltä pääsee näkemään esimerkiksi AVIn omalla alueella tapahtuneiden tarkastusten prosenttimäärät haluttuna ajanjaksona (kuva 3). Tämän lisäksi ”**Products**” ja ”**Quick Information Display**” -välilehdiltä voi hakea yksityiskohtaisempaa tietoa haluamallaan hakuvaihtoehdoilla.

Kuva 3. Traces-järjestelmän ”QlikView”-osiosta pääsee näkemään ajantasaista tietoa sivutuote-erille tehtyjen tarkastusten määrästä.

2.5 Poikkeukset

Elintarviketuotantoeläinten rehua valmistavat rehulaitokset tuovat kalajauhoa eli PAP:ia sisämarkkinakaupan alueelta. Evira ottaa jokaisesta Suomeen tuotavasta kalajauhoerästä näytteen ja tutkii sen TSE-asetuksen mukaisesti. Erälle tehdään kokonaisuudessaan fyysinen tarkastus. Koska Evira toimii rehulaitosten valvojana ja kunnaneläinlääkäreillä ei ole suoraa toimivaltaa rehulain nojalla, **elintarviketuotantoeläinten rehuksi tuotavien kalajauhoerien kuittaaminen tapahtuu Evirasta käsin.**

3 Sivustot ja yhteystiedot

Traces-järjestelmän käyttöön löytyy ohjeita Traces-nettisivujen oikeasta yläkulmasta ”Tietoja”-kohdasta. Apua löytyy niin käyttöoppaiden kuin videoidenkin muodossa.

Esimerkiksi poikkeustilanteissa on hyvä olla kuitenkin yhteydessä Elintarviketurvallisuusvirasto Eviraan. Sivutuotteisiin ja sivutuotteiden sisämarkkinakauppaan liittyvissä asioissa ja kysymyksissä voi ottaa yhteyttä osoitteeseen abp@evira.fi.

Eläinten terveyden ja lääkitsemisen yksikkö

Eläinperäisten sivutuotteiden sisämarkkinakaupan valvonta

Taulukko 2. Hyödyllisiä sivustoja mm. Traces-järjestelmän käytön harjoittelua ja tarkastuksia varten.

HYÖDYLLISIÄ SIVUSTOJA	HYPERLINKKI
Traces-järjestelmä	• webgate.ec.europa.eu/sanco/traces/security/askLogin.do
Traces-järjestelmän harjoitusversio	• webgate.training.ec.europa.eu/sanco/traces/
Eviran.fi -sivujen ohjeistus Traces-järjestelmän käytöstä	• www.evira.fi/elaimet/tuonti-ja-vienti/traces/
Sivutuoteasetuksen mukaisesti hyväksytyjen ja rekisteröityjen laitosten listat – EU:n jäsenmaat	• ec.europa.eu/food/safety/animal-by-products/approved-establishments_en
Suomessa hyväksytyt ja rekisteröidyt sivutuotteita käsittelevät laitokset	• www.evira.fi/yhteiset/elaimista-saatavat-sivutuotteet/laitosten-ja-toimijoiden-hyvaksynta-ja-rekisterointi/sivutuoteasetuksen-mukaisesti-hyvaksytyjen-tai-rekisteroityjen-laitosten-luettelo/
Maa- ja metsätalousministeriön ylläpitämät sivut Euroopan komission suojapäätöksistä	• mmm.fi/lainsaadanto/elaimet-elintarvikkeet-ja-terveys/komission-suojapaatokset/eu-sisaiset
Ohje Traces-järjestelmän ”Commercial Document” -osion täyttämiseen	• www.evira.fi/globalassets/tietoa-evirasta/lomakkeet-ja-ohjeet/sivutuotteet/ohjeet/traces_docom.pdf

4 Keskeisin lainsäädäntö ja ohjeistus

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1069/2009 ns. **sivutuoteasetus**

→ eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:02009R1069-20140101&qid=1508920206996&from=EN

² Komission asetus (EU) N:o 142/2011 ns. **täytäntöönpanoasetus**

→ eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:02011R0142-20170802&qid=1508919618109&from=EN

³ **Sivutuotelaki** 517/2015

→ www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150517

⁴ Maa- ja metsätalousministeriön **asetus eläimistä saatavista sivutuotteista** 783/2015

→ www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150783

⁵ Maa- ja metsätalousministeriön **asetus kunnaneläinlääkärin maksullisista suoritteista** 1044/2017

→ www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20171044